

Стан оперативного мислення баскетболістів-аматорівАнісімов В.В.¹, Помещикова І.П.¹, Євтушенко І.М.,² Кудімова О.В.³¹Харківська державна академія фізичної культури²Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ³Харківський національний медичний університет

Анотація. Розглянуто показники оперативного мислення баскетболістів аматорів за методикою «Трійка». Встановлено, що гравці достатньо швидко опановують завдання і вже з 2 спроби показують високі результати. Інтегральний показник оперативного мислення склав $0,25 \pm 0,07$ умовних одиниць.

Ключові слова: баскетболісти, оперативне мислення, тактичне мислення, раціональність мислення

Вступ. Баскетбол є швидкою грою, яка вимагає від гравців прийняття рішення за мілісекунди. Гравці які вміють передбачати і приймати рішення швидше, ніж їх противники мають певну перевагу, а ті гравці, які приймають більш швидкі та більш точні рішення демонструють баскетбольний інтелект. Ці гравці демонструють чудову випереджувальну продуктивність у порівнянні з менш кваліфікованими виконавцями. Досвідчені гравці приймають рішення приблизно на 140 мілісекунд раніше, ніж менш досвідчені, тим самим забезпечуючи значну перевагу в продуктивності (Williams, A. Mark, Ward, Paul, Knowles, John M., & Smeeton, Nicholas J., 2002).

Баскетбольний інтелект це майстерно натренована навичка, що є шаблоном для тренерів, які використовують її у процесі професійного розвитку та удосконалення своїх гравців. Він поєднує в собі тактичні розуміння із розумінням гри, а також навички щодо прийняття рішень. Баскетбольний інтелект – здатність приймати правильне рішення з урахуванням конкретної ситуації та розвитком гри.

Ward Paul і Williams A. Mark у своїй статті пишуть: «Крім використання правильного стилю зосередження уваги у потрібний час, Кріс Пол ігнорує неважливу інформацію і фокусується на найбільш значимій інформації або підказках. Починаючи грати у баскетбол, він поринає у гру, проте, його увага спрямована відповідним чином, він бачить речі, на які посередні гравці не звернуть увагу. Бачачи ці візуальні підказки: як захисник зрушує з місця або змінює свою позицію, він об'єднує їх зі своїми передовими стратегіями пошуку, заснованими на його досвіді, що допомагає йому передбачити гру». Ми вважаємо, що ми бачимо чудову гру вродженої талановитої суперзірки.

Насправді, ми бачимо результати баскетбольного інтелекту. Кріс Пол сприймає та інтерпретує інформацію більш ефективним чином, і його перцептивно-когнітивно перевага розвивається шляхом специфічних адаптацій (Ward, Paul & Williams, A. Mark. (2003).

Тактичне мислення спортсмена за своїми особливостями схоже з оперативним мисленням, що характеризується точністю і швидкістю зорового сприйняття, швидкістю протікань розумових операцій, вибором найбільш оптимального відповідь дії. При цьому сприйняття і переробка інформації в процесі вирішення тактичних завдань протікають в умовах жорсткого ліміту часу і нерідко на тлі надмірного емоційного напруження (Малиновский, & Пашинцев, 2000).

Глобальна методологія тренування баскетбольного інтелекту використовує тактичний підхід для розвитку навичок, суть її полягає у використанні гри в баскетбол, або модифікованих її варіантів, як засобу удосконалення технічних і тактичних навичок гравця одночасно. Тактичні дії в баскетболі мають свої особливості, які виражаються в пов'язані зі сприйняттям суперника, напруженої спортивної боротьби і розумінням дій своїх партнерів. Баскетболіст аналізує поведінку суперника, партнерів, намагається встановити їх наміри, передбачити майбутні дії. Тактичне рішення одного гравця повинно бути адекватним такому ж рішенням інших гравців і не залишати можливості протидії з боку суперника. Тому вимоги до оперативного мислення баскетболіста виступають на перший план, в першу чергу до скорочення часу на прийняття рішення. Оперативне мислення баскетболіста – це мислення спортсмена безпосередньо в ігровій діяльності, воно носить діючий характер, бо безпосередньо зв'язано з діями в їх моторному розумінні (Хромина, & Сопов, 2013; Цимбалюк, 2002).

Аналіз літературних джерел дав змогу встановити, що досліджень, спрямованих на вивчення ігрового інтелекту баскетболістів недостатньо.

У своїх дослідженнях ми вже розглядали ефективність індивідуальних і командних дій юних баскетболістів у змаганнях (Помещикова, Єфімов, & Суліма, 2014; Помещикова, Коваль, & Сініціна, 2014), методики навчання технічним і тактичним діям із застосуванням інформаційних технологій (Помещикова, Помещиков, & Чуча, 2009; Куценко, & Помещикова, 2017), стан оперативного мислення гравців-аматорів і його вплив на результативність ігрових дій (Коломієць, Помещикова, 2017), що стало підґрунтям і даного дослідження.

Зв'язок дослідження з науковими чи практичними завданнями, планами, програмами. Дослідження виконано відповідно до плану НДР ХДАФК на 2016–2020 рр. за темою «Психо-сенсорна регуляція рухової діяльності спортсменів ситуативних видів спорт» (номер державної реєстрації теми: 0116U008943).

Мета дослідження: встановити показники оперативного мислення баскетболістів аматорів.

Матеріал і методи дослідження. Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне тестування (оцінка оперативного мислення), методи математичної статистики.

Дослідження оперативного мислення проводилося із застосуванням методики «трійка» (Родионов, Воронова, 1989). «Ходом тури» баскетболісти

переміщували фішки, щоб найменшою кількістю ходів і за найменший час поставити їх в положення 1–2–3 у верхній частині поля. Використовувалося 5 спроб з різним розташуванням.

У дослідженні приймали участь 12 баскетболістів у віці 22–36 років.

Результати дослідження. Аналіз показників оперативного мислення дав змогу встановити, що баскетболісти для вирішення 5 завдань робили у середньому $54,0 \pm 0,36$ ходи, витрачаючи $54,86 \pm 1,35$ с. Інтегральний показник оперативного мислення становив $0,25 \pm 0,07$ умовних одиниць.

Слід відзначити, що раціональність і оперативність мислення гравців при виконанні завдань відрізнялася. Так, найменша кількість ходів і найшвидше виконання завдання (кращий результат) відмічалися у останній 5 спробі. А найгірші показники – найбільша кількість ходів і найдовший час виконання у 1 спробі (рис. 1, 2).

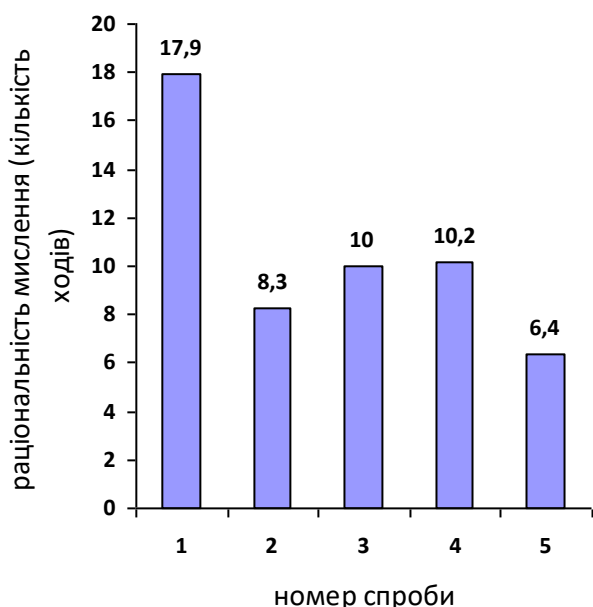

Рис. 1 Показники раціональності мислення баскетболістів-аматорів (кількість ходів, рази)

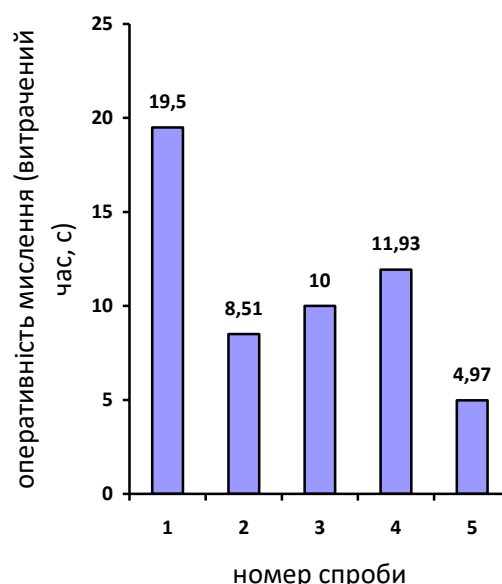

Рис. 2 Показники оперативності мислення баскетболістів-аматорів (секунди)

Висновки. Встановлено, що гравці достатньо швидко опановують завдання і вже з 2 спроби показують високі результати. Інтегральний показник оперативного мислення склав $0,25 \pm 0,07$ умовних одиниць.

У подальшому планується встановити взаємозв'язок оперативності мислення з показниками уваги спортсменів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Коломієць, Ю.І., Помещикова, І.П. (2017). «Підвищення ефективності командних тактичних дій баскетбольних команд аматорської ліги за рахунок розвитку оперативного мислення». *Збірник наукових праць Харківської державної академії фізичної культури*, №4, 89–92.

- Куценко, С.В., Помещикова, І.П. (2017). «Зміни технічної підготовленості баскетболістів 12–13 років під впливом спеціально підібраних вправ». *Збірник наукових праць Харківської державної академії фізичної культури, №4*, 106-109.
- Малиновский, С.В., & Пашинцев, В.Г. (2000). «Реализация проблемных ситуаций тактико-технических задач с помощью технических средств обучения». *Теория и практика физической культуры. 2000. №2*. 46–50.
- Помещикова, І.П., Помещиков, С.С., & Чуча, Н.И. (2009). «Исследование эффективности обучения командным тактическим действиям в баскетболе при помощи аудиовизуальной информационной программы». *Физическое воспитание студентов творческих специальностей, № 1*, 129–136.
- Помещикова, І. П., Єфімов, О.А., & Суліма, А.Є. (2014). «Ефективність індивідуальних тактичних дій баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки». *Сборник статей X международной научной конференции, 7 февраля 2014 г. Т. 2. Белгород – Харьков – Красноярск; ХГАФК*, 149–154.
- Помещикова, І.П., Коваль, М.В., & Сініціна, Ю.С. (2014). «Удосконалення гри швидким проривом в баскетболі». *Сборник статей X международной научной конференции, 7 февраля 2014 г. Т. 2. Белгород – Харьков – Красноярск*; 142-148.
- Родионов, А.В., & Воронова, В.И. (1989). *Психологические основы подготовки баскетболистов*. Київ : Здоров'я.
- Хромина, Т. В., & Сопов, В.Н. (2013). *Психологические основы развития игрового мышления у баскетболистов: Монография*. Хабаровск : ДВГАФК.
- Цимбалюк, Ж.О. (2002). «Розвиток тактичного мислення у баскетболісток на початковому етапі навчання». *Теорія і практика фізичного виховання, № 2*, 45–47.
- Ward, Paul & Williams, A. Mark. (2003). «Perceptual and cognitive skill development in soccer: the multidimensional nature of expert performance». *Journal of Sport and Exercise Psychology, №25(1)*, 93–111.
- Williams, A. Mark, Ward, Paul, Knowles, John M., & Smeeton, Nicholas J. (2002). «Anticipation Skill in a Real-World Task: Measurement, Training and Transfer in Tennis». *Journal of Experimental Psychology, Vol. 8, No.4*, 259–270.

Відомості про авторів:

Анісімов Валерій Валерійович

Харківська державна академія фізичної культури

E-mail: valera.anisimov.90@mail.ru

Помещикова Ірина Петрівна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Харківська державна академія фізичної культури

E-mail: pomeshikovaip@ukr.net

Євтушенко Ірина Михайлівна

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

E-mail: ime11@ukr.net

Кудімова Ольга Владиславівна

Харківський національний медичний університет

E-mail: salamandra.cudimova@yandex.ru

Поступила до редакції 25.12.2017